

Berättelser från 1900-talets Eskilstuna

Eva Sundgren

Vardagliga berättelser ger information både om den som berättar och det samhälle som berättelserna utspelar sig i. Jag har fascinerats av många intressanta berättelser i de inspelningar jag gjort i Eskilstuna och vill i den här artikeln dela med mig av några av dem.

Inspelningarna gjordes för projektet *Kontinuitet och förändring i nutida talspråk. Återbesök i Eskilstuna*, då jag upprepade Bengt Nordbergs undersökning av den språksociala variationen i Eskilstuna och därigenom kunde se pågående språkförändringar i verklig tid (Sundgren 2002). Jag spelade 1996 in dels de 13 talare som jag lyckades spåra av de 83 som Nordberg spelade in 1967, dels 72 nya informanter. Informanterna i båda inspelningsserierna är infödda Eskilstunabor. I panelstudien jämförs de 13 informanternas tal med hur de talade 29 år tidigare, och i trendsamplet jämförs de 72 nya talarna med hela 60-talssamplet. Under 2018 har jag spelat in sex av de 13 så kallade paneltalarna en tredje gång.

I den här artikeln fokuserar jag mest på innehållet i berättelserna och ger glimtar från livet i 1900-talets Eskilstuna. Tidigare har jag analyserat hur de 13 paneltalarna berättar om samma händelser i livet med 30 års mellanrum (Sundgren 2003) och äldre personers samtalsstil med exempel på hur min äldsta informant 1996 berättar med inlevelse (Sundgren 2012), och i den här artikeln ges också en sammanfattning av de två tidigare artiklarna med exempel från hur två paneltalare berättar om samma händelser i livet och transkriptionen av en berättelse framförd av den äldsta informanten.

Inspelningarna – situation och stil

Som betonas i CA¹ är enskilda samtalsbidrag kollektiva produkter som gemensamt konstrueras av talare och lyssnare. Det gäller också, anser jag, berättelser i en sociolingvistisk intervju. Bland andra Natalie Schilling-Estes (2002, 2008) har diskuterat stil och William Labovs *vernacular*² som ”bästa” typen av data, och som hon påpekar innehåller alla stilar någon slags performativitet. Det måste också framhållas att Eskilstunainspelningarna är mer informella jämfört med hur den sociolingvistiska intervjun brukar

1 **CA=Conversation Analysis:** forskning som fokuserar hur interaktion går till och hur människor organiserar samtal i samspel med varandra. Man studerar naturligt förekommande samtal, och man har ett *deltagarperspektiv*, d.v.s. sätter sig in i de samtalandes situation för att förstå och förklara vad som sker i samtalet. Man går in i analysarbetet så förutsättningslöst som möjligt och tar bara hänsyn till det som faktiskt avspeglas i själva samtalet (Sundgren 2013: 354).

2 Ung. 'vardagsspråk', det informella språk man talar spontant i vardagliga situationer som i samtal med familjemedlemmar och nära vänner (Sundgren 2013: 368).

beskrivas. Wolfson (1976) hävdar exempelvis att berättelser som framkallats i en intervjusituation saknar belägg på historiskt presens, och Mats Eriksson (1997) att de spelas in på plats vald av undersökaren. Ingen av dessa beskrivningar stämmer på våra inspelningar. Målsättningen var att spela in ett så naturligt vardagsspråk som möjligt. Stilen är informellt, vardagligt talspråk och vi har kallat dem ”samtalsliknande intervjuer”, men de flesta inspelningarna har mer prägel av samtal än intervju. Samma typ av ämnen återkommer i flertalet intervjuer: skolgång, arbete, bostad, familj, intressen och staden Eskilstuna. För de yngre informanterna tillkommer framtidsplaner. För de äldre informanterna tillkommer i regel hur staden och samhället har förändrat sig sedan de växte upp. Det är allmänna ämnen med klar personlig anknytning.

När man utgår från ett interaktionellt perspektiv och inte ser berättelser i samtal som färdiga produkter som levereras oberoende av samtalskontexten och den som lyssnar blir det viktigt att diskutera vilket inflytande intervjuaren har på både vad som berättas och hur det berättas. Samtalet konstrueras gemensamt av alla involverade parter. I en sociolingvistisk intervju blir det emellertid knappast fråga om att det är svårt för den som berättar att behålla ordet. Däremot spelar t.ex. mina värderande omdömen roll för hur berättelserna konstrueras.

Jag ville få samtalen att bli spontana och övervinna svårigheterna som ligger i ”the observer’s paradox”, nämligen att talspråksforskarens mål är att ”observe the way people use language when they are not being observed” (Labov 1972a: 61). Jag uppmuntrade informanterna att inte dölja personliga känslor och visade stort intresse för vad de berättade för mig och bidrog själv med personliga erfarenheter och upplevelser och visade på det sättet att det var tillåtet att prata om personliga saker. Jag tog fasta på Nordbergs råd (1982: 108) att man bör se samtalet som en byteshandel och att man som bytesvara mot talarens prestation kan ge ”visat intresse, sympati, beröm, smicker, skämt, artighet, skvaller”. Mitt intryck är att jag, för det mesta i alla fall, lyckades vinna informanternas förtroende och att de glömde inspelningssituationen när de blev engagerade i ett samtal.

Alla inspelningar 1996 gjordes med hjälp av en bandspelare och två mikrofoner, så kallade ”myggor”, den ena för informanten och den andra för mig. Jag spelade in minst 45 minuter med varje informant. När samtalet flöt bra och informanten gärna pratade mer satte jag i ett nytt band och som mest spelade jag in 90 minuter. Den genomsnittliga inspelningstiden per informant blev 55 minuter. För de sex paneltalare som spelades in en tredje gång 2018 lade jag min mobiltelefon på bordet och spelade in på röstmemon, också denna gång minst 45 minuter; inspelningstiden 2018 blev i genomsnitt 50 minuter per informant.

Vad är en berättelse?

Vad som ska räknas som en berättelse är inte självklart. Det finns olika definitioner också inom sociolingvistisk forskning. Många har använt sig av eller utgått från den modell över den muntliga berättelsens struktur som William Labov konstruerade på 1960-talet (Labov & Waletzky 1967; Labov 1972b). De två primära funktionerna är enligt Labov den *referentiella* och den *evaluerande*. En berättelse återger händelser och samtidigt använder man olika evaluerande medel för att visa att händelsen är intressant och värd att framföras. Enligt Labovs modell innehåller en berättelse fyra obligatoriska element, nämligen *orienteringen* som placerar händelsen i tid och rum och talar om vilka personer som var inblandade och typen av situation eller aktivitet, *handlingen*, *evalueringen* och *upplösningen* eller *resultatet*. En berättelse kan också innehålla ett *abstrakt*, en slags introduktion till berättelsen, och en *koda* som signalerar att berättelsen är över. Bland andra Schegloff (1997) har emellertid kritiserat att Labovs modell beskriver berättelsen bara som en produkt, inte själv processen i interaktion med lyssnaren (i omtryck 2003: 107):

In short, there is nothing interactional in the data at all other than the eliciting question, which takes on a role much like that of an experimental stimulus to occasion the production of the already formed story to be told.

Labovs modell fokuserar de strukturella elementen i berättelsen, medan Livia Polanyi (1989) sätter in samtalet och berättandet i ett sociokulturellt sammanhang och fokuserar det semantiska.

Erikssons villkor (1997) för att excerpera berättelser är innehållsliga, nämligen att en berättelse måste skildra en specifik händelse som har inträffat i verkligheten vid en tidpunkt som ligger i det förflutna i förhållande till det tillfälle då berättelsen framförs, funktionellt, nämligen att berättelsen ska ha en poäng, och interaktionellt, nämligen att berättandet ska vara etablerat i samtalet. Catrin Norrby (1998) excerperar ”berättelsekandidater” i vardagliga och informella samtal mellan vänner, och hon ger en semantiskt formulerad definition på berättelsekandidat (sid. 58):

En berättelsekandidat återskapar ett från talögonblicket skilt och i tid och rum avgränsat händelseförlopp.*

Händelseförloppet ges antingen explicit uttryck i ytstrukturen eller tolkas genom inferens.

(*Med händelseförlopp förstås minst två händelser som har inbördes samband och alltså kan tolkas som att de hör ihop, men där ingen är underordnad den andra.)

I den här artikeln ger jag ingen egen definition av berättelse. Mitt huvudfokus är att ge glimtar från hur det var att leva i Eskilstuna under förra seklet, men jag återger inte bara vad informanterna berättar om olika

händelser i livet, utan jag ger också några exempel på positiva attityder till staden Eskilstuna.

Genom att konstruera berättelser formar man sin identitet och presenterar sig själv. Erving Goffman (1959) är intresserad av den självbild vi ger genom vår vardagliga kommunikation, och Deborah Schiffrin (1996) beskriver berättelsen som ett självporträtt. Jerome Bruner (1987: 15) hävdar till och med att vi till slut ”become the autobiographical narratives by which we ’tell about’ our lives”. Charlotte Linde (1993) demonstrerar – med berättelser om yrkesval som exempel – hur människor i sina levnadsberättelser (*life stories*) skapar sammanhang (*coherence*) i sina liv. Berättaren kan se sig själv på distans, reflektera över sina val och handlingar i efterskott, ge en evaluering (*evaluation*) och därigenom presentera sig själv som en moraliskt handlande person. Linde (1993: 31) framhåller också att vi ändrar berättelsen om vårt liv efter mottagare, situation och hur vi själva förändras.

Peter Öberg (1997) beskriver hur det levda livet återspeglas i ålderdomen. Verkligheten inte bara återspeglas i berättelser om livet, utan den skapas också. Människor skapar en berättelse av sina liv, och i gerontologisk forskning har man urskilt två huvudperspektiv, nämligen det ”framgångsrika” och det ”problemfyllda” åldrandet. Livshistorien rekonstruerar mening åt det förflutna utifrån nuets perspektiv (Öberg 1997: 48).

Transkriptionsnyckel

Transkriptionerna är gjorda med delvis talspråksanpassad ortografi. Det är svårt att återge i tal i skrift och jag har valt en nivå med flera tecken som ska återge det man hör, men samtidigt inte en sådan detaljnivå att det blir svårläst. Till exempel återger jag inte i denna artikel var samtidigt tal förekommer, dvs. när informanten och jag säger något samtidigt, eller hur långa pauserna är. Den som inte är van att läsa transkriberat tal kan ändå uppleva texten som konstig. De tecken som används i den här artikeln är:

I	intervjuare
[]	omsluter det intervjuaren eller informanten säger under den andras pågående tur
/	kort paus
//	längre paus
-	avbrott
<u>u</u>	understrykning (av vokalen i stavelsen): satsbetoning
:	förlängt ljud
vv	dubbel vokal: tvåstavigt uttal
.hh	hörbar inandning
.ord	tal under inandning
()	tom parentes: ohörbart avsnitt med tal
(ord)	ord inom parentes: osäker tolkning

- (()) kommentar eller tolkning av ljud
^ord^ ord mellan cirkumflex: tal under skratt/fniss
ord ord mellan asterisker: framställs med förställd röst
Alla personnamn är fingerade.

Hur samma händelser skildras med 30 års mellanrum

Det finns händelser i livet som man upplever som så viktiga eller centrala att man berättar dem gång på gång, och jag tror att man har en tendens att forma ”stående berättelser” som man till slut minns bättre än själva händelsen. I Mats Erikssons minnesskrift (2003) beskrev jag hur två paneltalare berättar om samma händelser i livet med 30 års mellanrum. Båda kan ses som exempel på det framgångsrika åldrandet (jfr Öberg 1997). Trots att så lång tid hade gått mellan de två inspelningarna kan man se många likheter mellan de två versionerna. Det finns en tendens att ha med olika detaljer i orienteringen. Man fäster en berättelse i tid och rum, och det spelar ibland inte så stor roll till exempel vilken tidpunkt man uppger. Sådana upplysningar ger färg åt berättelsen och kan också skapa en känsla av närvaro (jfr Norrick 2000: 202). Betydelsefulla strategier för berättandet är att använda dialog, evaluering och repetition, och en del fraser i dialogen är nästan ordagrant desamma vid båda tillfällena. Evalueringen ger 1996 i ännu högre grad än 30 år tidigare en positiv bild av informanternas liv. Mitt huvudintryck av de äldre informanternas berättelser 1996, både de i trendundersökningen och de i panelen, är att de ger en positiv bild av sina liv och verkar nöjda, trots att det finns många exempel på berättelser om stora svårigheter. Flera av paneltalarna ger till och med en mer positiv bild av sina liv än de gjorde 30 år tidigare.

I det följande ger jag exempel på hur E73 och E62 berättar om samma händelser.³ E73 (född 1919) hade varit lantbrukare på en gård som ligger i utkanten av Eskilstuna och var hela tiden mycket engagerad i stadens idrottsliv. E62 (född 1927) arbetade sig upp inom banken, hade många förtroendeuppdrag och var fackligt aktiv. Han visade mycket stolthet över att han, ”en vanlig arbetargrabb från Norr”, hade lyckats så bra.

I det första exemplet skildrar E73 de omständigheter som fick honom att sluta ha djur på gården. Först återges hur han berättade för Nordberg och sedan hur han berättade för mig. Jag började min inspelningsserie med att spela in paneltalarna, och den allra första inspelning jag gjorde var med E73.

3 Paneltalarna, dvs. de 13 informanter som spelades in en andra gång 1996, varav sex spelades in en tredje gång 2018, fick samma kod som vid första undersökningen 1967. E1–50 tillhörde socialgrupp 1, enligt den tidens kategorisering i tre socialgrupper, E51–100 socialgrupp 2 och E101–E150 socialgrupp 3.

E73, inspelad 1967-04-01

- I jaa / hur mycke eh du har djur också
- E73 ja har inga djur seru / för dä där går inte /
 för eh förr i tidn då gick dä ju bra här men nu
 fick man ju sitta hemma varenda sönda å titta
 om folk stängde grindar / [jaa] dä har ju bivi
 den / den orningen på folk å särskilt nu / dom
 här mopedernas intåg vet du då har dom ju
 hoftång i fickan å klipper av trådarna / [hmhm
 / mm] så fick man gå eh varje kväll å laga /
 all trå [mm] / för annars rink- ringde dom här
 om nätterna å sa nu ä konna i Nyfors / nu ä lom
 i Grangärde [((skratt)) / mm] så dä va ente så
 rolit / [mm] man fick inte hat i fre nånting
 helt
- I näe nä de måste ju va problem när de ligger så
 nära
- E73 jaa / förr då va ju folk eh / fostrade te dä
 att eh s- / ä lä en grinn så ska len stängas /
 [mm] men du vet dä ä sjlut på dä /

E73, inspelad 1995-12-14

- I va hade ni för jordbruk här / hade ni nå djur
 nån gång eller
- E73 oj ja / här ja / [ja] / här (ha vi) hästar å
 grisar å kor å / allting men sen sjluta vi mä
 kor / nittonhundrasexti / för då kan man gott
 säga så här att / mopedens / infarande här i
 samhälle då gick dä inte / för då stängde inte
 människor grindar / å då / dom klippte av
 taggtrådar å / då gick dä inte å hålla på
 längre / [nää] för dä fanns ett tillstånd här
 när polisen stog här å lyste (dom) sa så här nu
 får ni gå efter konna för dom är vi Tunavallen
 / (på en nå mornar) / för då stängde int- då
 var dä sjlut mä dä där m- när mopederna kom /
 dom stängde ju aldri nära grindar / ungdomar
- I orka inte gå av å s-
- E73 ja å sen klippte dom av trådar å dom / vet /
 [jaha] så då gick dä inte längre

När jag hör de två versionerna av berättelsen tycker jag det är fascinerande att de låter så lika. Tonfall och uttal bidrar till att det är svårt att tänka sig att det har gått så lång tid mellan inspelningarna. E73 använder liknande ord

och uttryck vid båda tillfällena, t. ex. *mopedernas intåg/mopedernas infarande*, och det förekommer repetition av viktig information.

Det är samma huvudsakliga orsaker som anges till att det inte gick att ha kor längre, nämligen att när mopederna kom slutade folk att stänga grindar och klippte av taggtrådar och då försvann korna ut. Vid den första inspelningen berättar E73 att *konna* hittades i Nyfors och i Grangärdet, men vid den andra inspelningen säger han Tunavallen, som ligger mellan Grangärdet och Nyfors. Som nämnts anges i en berättelse ofta namn och tidpunkter som en orientering till var och när något händer, och det spelar inte någon större roll för själva händelseförloppet vilka namn och klockslag som uppges.

I det andra exemplet berättar E62 hur det gick till när han som 16-åring fick jobb i banken. Utmärkande för hans sätt att berätta är att han ger många detaljer i orienteringen som bakgrundsinformation och att det förekommer mycket dialog.

E62, inspelad 1967-09-20

I varä din första / plass du börja på
 E62 nä ja har vari på m / ett ställe till / ja va
 på Bolinders / [jaha] / på eh
verktysavdelningen först på lärlinj- på
verksavdelningen å sen kom då då nån / en
räddning vetu / att ja kom in på bank [ja] å då
 va strejken förtifem / [jaharu] / strejken
förtifem / då jag eh // va på Bolinders å då
 kanske / då va no inte / då rätta jobbe för mej
 / [mm] då ville dom inte hemma / men då passa
 ja på / å gick igenom n handelsskola / [jaha] /
under den där tiden [jaharu] för man va ju
 farli ålder där där dom sa hemma att du måste ha nå
 å göra / [mm] / man va ju sjutton år då sku
 fylla sjutton va / åck då stog då en eh
 kontorsbudsplats där åck eh / då va ju min
pappa tjenis så att säga mä Ingvar Olovsson där
 [mm] / to å ringde opp honom / jaa skicka hit
 grabben ja trodde du hade en flicka sa (n)
 Jonas å så å så / å / nä ja har en grabba då
 hade / arton stycken vari å sökt före mej [mm
 hm]/ men ja va den nittonde å -n sista han ha
 kalla dit mä halv tolv dom andra skulle vara
 mellan halv elva å halv tolv [mm hm] ja kom väl
 precis halvtolv glömmet ja aldri / å ha ja fick
 sitta ner där i Ingvar Olovssons // e:h / i s-
rum där å / präta en stunn skrev mitt namn å

sen sa han kom vi igen / hant inte mer än hem /
 så ringde dä / å då sa an / a: dä ä Ingvar
 Olovsson / godda fru Bengtsson dä va längesen å
 så å så för / han ä infödd Eskestunabo likväl
 som minna föräldrar [mm] / börja prata lite å
 sa att / sonen har fått platsen å vi vill han
 ska börja direkt / så ja gick dit å börja
 direkt te klockan ett / [jaha ((skratt))] jag
 eh / å där ä ja / än ida nu har ja vari i
 tjutvå år i banken [jaha] stortrivs mä dä [ja]
 för dä / passar no mä rätt bra //

E62, inspelad 1996-01-04

E62 banken nittonhundraförtifem / [jaa] / då börja
 ja i banken ja va verktysarbetare på Bolinders
 men ja va mä på den stora metallstrejken /
 nittonhundraförtifem

I ja dä va förtifem

E62 dä va i s- i sju månar sex sju månar

I höll dä på så länge

E62 jaa / dä ä den längsta strejk som har vare / då
 / va / eh strejkmötena i Bygget där /
idrottsbyggnad som låg här nere [jah-]
 Bolinders måste ha dä dä va sexton
 sjuttonhundra människer måste komma in / å dä
 va ja men / då stog dä en annons / kontorsbud /
söks till essebang- ti Skandinaviska banken som
 dä hette dä / åck eh min pappa va skolkamrat mä
 Ingvar Olovsson här / dom va skolkamra- å
Eskilstunabor / eh gamla Esktunakompisar [ja /
 ja] / å han ringde honom å sa kan inte d
 anställa min son / för han måste ha ett jobb
 han kan inte gå här då hade ja börja på
Handelsskolan / då gick ja å lärde mä bokföring
 / läste engelska / åck matte / å körde dä / på
dagarna / [ja] när man gick i / man måste ju
göra nånting / tyckte dom / [ja] bir förstörda
 / åh då sa han så här Ingvar Olovsson ja dä va
 ju konstit min pappa hette Jonas / dä / va
många år sen vi prata så här trodde du hade
dotter som ja nä ja har en grabb sa han /
 ((harkling)) han ä sexton år / skicka opp en
 men dä ä många om dä sa han / dä ä sjutt- eh n

sjutt- arton sökande han bir den nittonde / i
morrn / han får komma tie ti mej te banken / å
eh // klockan tjuge i tolv / när ja kom hem när
hon va efter elva / tjuge i tolv då ringde
Ingvar Olovsson då svara min mamma Gustav får
börja eftermiddan / för Andersson ska i
militära / å på den vägen vart dä /

Flera uppgifter i händelseförloppet och i bakgrundsinformationerna finns med och är desamma vid båda tillfällena. Vi får veta att det hände under strejken 1945, att det fanns en annons om en kontorsbudsplats, att pappan kände chefen och ringde upp honom och att chefen efter att E62 varit på en anställningsintervju genast ringde upp, pratade med mamman och sade att E62 fick börja på en gång. I dialogen finns påtagliga likheter, som *skicka hit grabben ja trodde du hade en flicka ... nä ja har en grabb/trodde du hade en dotter som ja nä ja har en grabb ... skicka opp en.*

Det finns uppgifter i orienteringen som har ändrats från 1967 till 1996. E62 uppger flera precisa klockslag, men han uppger olika tidpunkter i de två versionerna. 1967 blev han kallad till anställningsintervju halvtolv och 1996 tio. Precis vilken tidpunkt han kom till banken spelar ingen roll för själva händelseförloppet, men de olika tidsangivelserna är intressanta i relation till varandra, eftersom de visar hur kort tid det gick tills chefen ringde upp och därefter tills E62 började arbetet samma dag. Antalet sökande är dock detsamma i båda versionerna, även om E62 korrigerar sig själv två gånger 1996, innan han kommer ihåg siffran.

Den äldsta informanten

I de inspelningar jag gjorde med informanter i olika åldrar 1996 (paneltalarna födda 1913–1950 och trendtalarna födda 1904–1980) var mitt intryck att särskilt de äldre berättade väldigt mycket. Diskursen om äldres samtalsstil har i alltför hög grad kommit att präglas av ett bristperspektiv. I Eskilstunainspelningarna bidrar de äldre i hög grad till innehållsrika samtal, och det är fascinerande att ta del av deras berättelser och erfarenheter. I det följande återger jag en av den äldsta informantens berättelser 1996. 4K42⁴ satt i rullstol och spelades in i maj 1996 i sin lägenhet på ett äldreboende, och hon skulle fylla 92 i juli. Hon var vital och pratade och berättade mycket. När hon inte hör säger hon oftast ”förlåt”, och jag upprepar eller uttrycker på lite annat sätt. Berättelsen börjar med att hon ger en bakgrund där hon berättar att hon träffade sin man när han kom och köpte en tidning när hon arbetade på pressbyråns tidningskiosk vid stationen i Eskilstuna.

4 I det nya trendsamplet 1996 ingår 72 talare, 36 män och 36 kvinnor. Varje informant fick en kod där den första siffran anger socioekonomisk grupp. Därefter står M för man eller K för kvinna. Nästa siffra anger åldersgrupp, och den sista siffran talar om informantens nummer i cellen.

Där arbetade hon 1925–1930, innan hon gifte sig, och sålde tidningar till ”både kreti och pleti”:

4K42, inspelad 1996-05-07

4K42 m- ja har ett särskilt minne av / de va en / en herre som kom å köpte ett / vykort / å så ett frimärke // å ko- vykortet kosta femton öre kommer j- ja kommer så väl ihåg då .hh å frimärket kosta tie öre / men vi fick lov å lägga till ett öre på frimärket / så de blev elva öre / så de där blev tjugusex öre / så lämna han en krona / å så gav ja honom tebaka då / ja tog betalt tjugusex öre .hh så titta han på pengarna .hh å så säger han så här / nej ja har fått för lite sa han / väldi barsk ton / men arti som man får lov å vara bakom en disk / så sa ja neej så förklara för honom // *jaha då får de vara då* sa han / å så slängde han / i väg de där kuväret så de föll ända bort över .hh hela kiosken ända under skrivbordet // men äh ja gav honom / natutvis / tibaka sin krona // å: så gick han // sen andra dan när ja börja / på eftermiddan klockan två / va mitt pass då .hh säger min kamrat i kiosken *horrudu* sa hon // de har vart en herre här .hh en / de en liten herre han hade pipskägg å de va ju inte modernt precis på den tiden / så de va nånting [(svagt skratt)] som man gav öh märke till / .hm / å han fråga efter / han fråga efter / den andra damen som va i kiosken .hh då sa ja att du skulle komma vi den å den tiden i dag .hm *jaha* sa ja å så berätta ja för min kamrat hur han bar sej åt / .hh men du vet sa ja man får ju vara arti i alla fall // sen rätt som de va på eftermiddan så kom han // å så säger han så här / jaa / ja vill / ja s- kommer sa han / å vill överlämna den här kartong- de här lilla / den här lilla / kartongen sa han .hh då va de en stor chokladkartong / väldit vacker kartong .hh mä all möjli choklad i / å mä den ber ja om ursäkt för ja ba- b- betedde mej så tölpaktit åt / men ni va ju väldit fin emot mej för man märkte inte på er sa hon / sa han att ja vart /

ja vart ju förmä^umad för ja visste ju att ja
hade rä^utt /
I ja //
4K42 å: / men ja tackade honom fö^u vänliheten å så
där å tog emot den där kartong^uen / å sen om du
mej vill tro^u eller inte .hh så varje å^u kom
denna man tebaka / han va han va arkite^ukt .hh
han kom tebaka te eskistuna .hh varje å^u så kom
han te kiosken / å gav mej en kartong // mä
choklad /
I de va ju otrolit
4K42 ja de va otrolit / så när ja sen slutade / då
hade ja sju^u tomma såna där vackra kartonger /
I nä^ue /
4K42 ja / å ja gömde dom för dom va så vackra å de
va ju ovanlit på den tiden /
I jaa
4K42 .m

4K42 berättade med inlevelse. Man kan se att hon vet hur en berättelse ska byggas för att skapa intresse och spänning. Det går bra att applicera Labovs modell över den muntliga berättelsen på den här berättelsen, vilket jag gör i Sundgren 2012.⁵

Några berättelser från 1900-talets första decennier

Flera informanter i mitt material ger en positiv bild av sina liv när de blickar tillbaka, trots att de kan berätta om svåra uppväxtförhållanden; många växte upp i stora familjer i små omoderna lägenheter med fabriksarbetande fäder och kan berätta hur man rökte mot löss eller slet i de tunga industrierna.

4M41 föddes 1905 och var 91 år när jag spelade in honom 1996. Han berättar om hur slitsamt det blev när fadern lämnade mamman och de sex barnen:

4M41, inspelad 1996-05-31

4M41 vi va sex syskon då / den yngsta va // den
yngsta va två må^unar å / å ja va / ja va tie år
/ [oj] hade fyllt
I va du äldst
4M41 ja va äldst ja

5 I Sundgren 2012 återges också fler av 4K42:s berättelser och transkriptionen i den artikeln är gjord så att överlappande tal och pauslängder finns med.

- I å han lämnade bara din mamma mä / mä alla barnen
- 4M41 ja // ja: han orka inte mä / [nä:] / de va väl andra intressen som / som gjorde de också att han // ville komma / (å va) / va egentlia orsakerna va de ä kan de ä svårt å säja ja / [ja] / de va
- I men de måste ju ha blivit väldigt jobbit för er / [ja] / din mamma
- 4M41 de blev de ju / de blev ju / de blev jobbit för henne å de blev jobbit för oss barn mä / de va ju inte den / den eh så kallade socialvården då som de ä nu inte [nää] / de / de va jämnt ingenting dä / helst ville väl kommun / ta hann om oss barn de kommer ja ihåg att de va / prat om de / att kommun skulle / ta hann om oss å // å: / å: / de va va ju d- så på den tiden att / de va ju mest / s- bönder å så vidare som / (för) barna skickades / omkring till då / som to ha- // å va man då så man till exempel va // någotsånär så man kunde börja på å arbeta hjälpa till så drog dom ju nytta av de å // de va ju // men mamma ville inte släppa oss / helt enkelt (utan) hon ville / ta hann om / hon fick ju lite / lite / hjälp de / kommer ja ihåg / tror de va // efter mycke om å men å å / å å så där å å // spekulerande på alla möjliga vis så fick hon / tie kroner i veckan / [oj] / att jaa / å de / tie kroner va ju mycke pengar då på sätt å vis men de va ju ingenting att / att försörja / en familj å å de va under / under första världskrige då också som / [ja] de va ganska svårt för // inte bara de va mycke svårt för // folk i våran / socialgrupp kan man säja // som inte hade pengar / att / att köpa / för / för de va // då va de / mycke / såna här // svarta / svarta börshandel / mä matvarer / [ja] å allting //
- I å så många barn som hon hade
- 4M42 ja / jo de va / de v- / de: / de de va / de va väldigt / slitsamt å hårt
- I kommer du bra ihåg de här
- 4M42 ja ja kommer väldigt bra ihåg hurdant / hurdant de va för att ja / ja fick ju själv lov å hjälpa till så väldigt t- ja va ju bara tie år

då / å ja va väl inte så stor å stark heller //
fast eh / styrkan / kanske // sitter på ett
annat vis / [ja:] / hos både mej å mamma /
mamma va ju också liten å / inte så stark men /
I men klarade ändå av de här
4M42 de / de gjorde hon

2M42 berättar om att hans mamma dog när han var 10 år och att fadern lämnade de fem barnen ensamma efter några år. I följande utdrag berättar han om bostadsförhållandena i sin barndom. Han var född 1910, dvs. 86 år vid inspelningsstillfället 1996:

2M42, inspelad 1996-05-21

2M42 men rummena va ju små / ja vet att ja va där å
titta på dom där rummena / långt efteråt / just
när dom skulle börja riva de där / [mm] / å man
kunde inte fatta att man kunde bo i ett sånt
där // de va ju inte på långt när så stort som
de här köket

I va de inte [nej] / oj va de kallt då

2M42 ja visst va de kallt / de va ju bara en
kakelugn / å trägolv vet du // [ja] där sprang
rätterna fram [gjorde dom] ja dom grävde hål på
på / på på / golvena vet du å kunde gna- knaga
opp där / så då fick man stoppa i glasbitar å
så där för dom ^s- skulle^

I va inte de otäckt mä rättorna

2M42 jo va otäck- / men de de de vi va inte ensamma
de va ju överallt

I ja de förstår ja ju / de vet ja

2M42 ja / å dessutom / de som ja tyckte va värst de
va (ju) vägglöss /

I va de värre

2M42 de har inte du vari mä om

I nej inte vägglöss

2M42 nä / nä / men du har hört talas om de

I jo / ja men berätta

2M42 ja / ja de va ju vägglöss som dom / kröp ju här
e- / efter väggarna / natutvis // åck // då då
när när dom kröp i take då kröp dom opp i take
så här sen släppte dom sej ner till / till där
där vi låg å sov / å så / så bet dom // på bena
på på oss ungar så där man fick ett nyp där å
tog //

I då fick man loppbett
 2M42 ja då då de va inte lopp de va lus / vägglöss
 I vägglöss ja heter de
 2M42 ja vägglöss / å lukta illa av et
 I lukta de också
 2M42 ja de lukta
 I va de alltså så mycke löss så man direkt såg
 dom vandra efter väggarna
 2M42 ja ja de de lukta av dom när dom kom ner för
 att man / kröp ner / dom kröp ner då

E72 föddes 1913 och spelades in andra gången när han var 83 år. Här berättar han om hur hans mamma och han plockade bark för att ha till att elda och om hur hans pappa skaffade mat under första världskriget:

E72, inspelad 1996-01-16

I då hade ni inte så så / fett precis
 E72 nä: nä: / de låg en stor vegård / där / Obs /
 vet du var dom hade [ja oh ja] E V Nilsson hade
 en stor vegård där brägård vegård / å ja kommer
 ihåg / mamma å ja gick dit å / plocka bark //
 de va ju så jädra stora vestaplar dom lasta av
 där [ja] / å / bark föll ju dän mycke / utav
 träna // å då fick vi lov å plocka opp barken /
 om vi / ville / så mamma ^hon hade sköttkärra
 gick å å sköt^ [oj] vi bodde ve / ve
 Skarpskytten då de ligger på den här sidan
 järnvägen / fick vi dra ner till Kyrkbron å /
 opp gatan där ((hostar)) / jodå
 I skulle ni elda me de eller
 E72 ja mamma skulle ha ti tvätten ti tvättved /
 [ja] eller ja te elda mä // så ((skratt)) när
 man tänker efter / hur mamma / dom där långa
 kjolarna å de där / [ja] / å huckle på huve //
 ja / jodå så / nog fick dom väl göra skäl för
 sej allt
 I de va andra tider ändå de [jaa] (var) maten då
 hade ni bra mä mat
 E72 jo vars ma- pappa va dukti å skaffa mä mat //
 över krigsårena då när de va // svårt å // han
 / satt han å cykla neråt Västermo å / Julita
 [mm] / på lörda å sönda
 I Julita [ja] de ä långt

- E72 ja visst / satt han å cykla å köpte opp potatis
[jahā] utav en del bönder
I för bönderna hade väl mat / hela tiden så dom
klara sej bra
E72 bön- bönderna dom hade ju
I jo / ett överflöd på ett sätt
E72 dom skulle ju tjäna pengar då på den tiden / så
de va många som inte sålde heller / men eh /
sen fanns de dom som sålde både potatis å smör
[jahā] / de gällde bara å komma åt dom /
I ja ha rätt kontakter så att han fick kom på
rätt ställe
E72 ja / han // pappa hade / sprit å bytte bort mä
/ [jahā] för pappa va brandsoldat / å
brandstation den låg / ihop mä / systembolaget
/ [jahā] så / systembolage dom tog hem såna här
stora träfat mä sprit / å så tappa dom opp de
här / å sen när dom hade tappa ur de där / så /
fick brandsoldaterna ta rätt på dom där fatena
som va tomma då / men dom slog i vatten i de
där fatena / dom där ekfatena dom hade sugi åt
så så mycke sprit så att ((skratt)) [nähä]
gubbarna fick flera litrar / varenda gång dom
tappa så / opp så där

3M43 var den fjärde generationen som arbetade på Bolinder Munktell. Farfadern och fadern arbetade som metallgjutare och efter att ha arbetat som eldare och maskinassistent på olika båtar fick 3M43 arbete som reparatör på Bolinder Munktell. Han gick till sjöss när han skulle fylla 16 år och han berättar hur det gick till när han fick det första jobbet. Pappan skrev på intyget, eftersom han själv arbetade i gjuteri och inte ville att sonen skulle få ett så slitsamt arbete. Åren till sjöss satte emellertid sina spår, och före det här utdraget sade han att trodde att de gjort att han nu var så darrig. 3M43 föddes 1915 och var alltså 81 år när jag spelade in honom:

3M43, inspelad 1996-05-28

- I men du tror på allvar kanske / att de kan ha å
göra mä //att du va till sjöss
3M43 ja ja tror de // ja förstörde syn då också dä /
brände opp ögonen nästan [hurda] / ja / stirra
in när man e- ja va eldare börja som då / kunde
man inte ha glasögon på så dä vart för varmt
(detta)

- I oj så hemskt hu- hur gammal var du när du gick till sjöss
- 3M43 ja ja va väl // ja hade inte fyllt sexton år när ja / för ja fick lov å ha påskrivet utav / min far / intyget / de gick fort de där / ja fick reda på // nere ve eh / eh stan att dom hade gott om jobb ve Oxelösund / där ve hamn å // å ja hade en racercykel ja höll på å åkte lite å kladda / åh / ja åkte ner dit en morron å / träffa den där chefen ve hamn där // han t- ja du ä no lite för ung sa han du skulle ha ett par år till på dej sa han då sto de en gubbe brevi å hörde där / sa han / vill du ha jobb sa han / ja: sa ja / ja du kan få jobb hos mej på den här båten sa han ja ska ha en lämpare sa han / ja spetsa örona ja vart ju intresserad // å så sa han / ä rä så du vill ha de så ska vi mönstra folk i morron / i / Nyköping / å de va ett klockslag på förmiddan om de va elva eller nå // ja sa ja men du måste ha / intyg utav dina föräldrar å åldersbetyg å grejer sa han / å de gick ju bra på den tiden för då va pastorexpedition öppen på kvällarna / så ja cykla hem mä en jåkla fart å // morsan hon grät ((skratt))
- I ja de förstår ja
- 3M43 ja / å då då han sa du får göra va fan du vill bara du inte börjar i gjuteri sa han så
- I va de då han sa de
- 3M43 ja han skrev på de där / [oj] de fanns ju inga jobb / [nä:] de va ju ingenting / de fanns inte ett dugg / å välja på
- I va de nitton- i början av trettitalet ja
- 3M43 ja tjunie tretti va de [ja: / oj oj oj] ja hade I vadå cyklade hem de va väl långt
- 3M43 ja de ä väl en // nie tie mil [((skratt))] å ja cykla tebaks dan efter också /
- I cyklade
- 3M43 ^jaha ^ visst [((skratt))] å ja va där nere klockan elva å mönstra / [oj] men då kom ja underfund mä va de va men de va efteråt de va en så jäla dåli båt de där /

Tre kvinnor födda på 1930-talet

E67 föddes 1928 och var alltså 68 år när jag spelade in henne 1996. Hon var nummer tre i en syskonskara på sju, och de första tio åren av hennes liv bodde hela familjen i ett rum och kök. Därefter flyttade de till en modern lägenhet med två rum och kök i ett barnrikehus. Mamman fick åtta barn på tolv år, men en flicka dog vid sju månaders ålder. E67 berättade om att hon började arbeta efter sjunde klass, medan de två yngre bröderna kunde studera och få bra jobb:

E67, inspelad 1995-12-27

E67 du vet dom fick kunde studera / då hade vi / då hade mamma å pappa fått de mycke bättre ställt // i å mä att vi jobbade å kunde lämna matpengar hemma

I de va ejentlien er förtjänst att dom kunde studera

E67 ja sen deras egen också för [ja förståss] dom studera inte samtidit för att dom gick på kvällarna å jobba på dan / [ja] läste på kvällarna / sista året / då läste dom / hela // hela dagarna

I men för er fanns ju inte den möjligheten kan man säga

E67 nej nej nej nej oh nej oh nej de fanns de inte / [nä] de va ingen tanke på de utan de va ju bara att börja arbeta

I de förstår ja

E67 men de har ju gått bra i alla fall

I ja verkligen

E67 berättade också om hur mamman satt uppe på nätterna och sydde kläder till barnen:

E67 hon sydde ju alla våra kläder vi hade ju / dålit ställt fattit va de [ja] // allti men / de satt hon oppe på nätterna å sydde våra kläder

I de gjorde hon /

E67 .ja:

I ha- hade

E67 allti nya kläder te examen å

I hade ni de

E67 ja oh ja // ja sen sydde hon om mycke av gammalt också

I sydde hon klänningar till er flickor då
 E67 jaa
 I va de både flickor å pojkar
 E67 mm // de va de
 I sydde hon fina klänningar
 E67 ja // ja kommer ihåg vi har nå gammalt ko:rt /
 fast ja vet inte var ja har de nu/ men då hade
 vi flicker vi va ju / ja äldst / min äldsta
 bror hade / inte de // han som ä äldst utav oss
 allihopa / men vi flicker hade i alla fall såna
 här sjömansklänningar / randit kadettyg blått å
 rött å vitt smalrandit [ja] / mä såna här /
 sjömanskragar på
 I va fint
 E67 å pojarna då dom y- yngsta pojarna dom hade /
 kortbyxer å // å skjorter i samma så vi va lika
 klädd
 I oj va fint
 E67 de kommer ja ihåg väldigt tydligt

I mitt slumpmässiga urval till trendstudien visade det sig att en av informanterna, 4K41, var yngre syster till E67. Båda berättade om att E67 när hon fick sin första lön köpte en docka till sin lillasyster. I det följande berättar 4K41 om hur trångt det var i bostaden med ett rum och kök. När jag spelade in 4K41 1996 bodde hon och hennes man i sju rum och kök. Hon var född 1933 och var alltså 63 år när jag spelade in henne:

4K41, inspelad 1996-04-09

4K41 så vi måste ju ha vart eh / sju // sju barn / i
 ett rum
 I men hur fick ni plats
 4K41 ja de vet ja inte / ja prata mä en gammal
 farbror en gång / som hade / de fanns enkelrum
 oppepå / [mm] / å / Skog hette han / kommer
 inte ihå va han hette i förnamn / prata mä n
 ofta nere på / ve Åhlens där när eh då på den
 tiden ja jobba för han gick å åt frukost på
 Åhlens [ja] å han tala om att / Johan / som ä
 född // eh trettifem // han låg på diskbänken
 //
 I låg han p-
 4K41 men de ko- de har inte ja nå / jaa de de sa han
 att han låg på diskbänken /
 I kom den där farbrorn ihåg de

4K41 att dom hade bädd- ja att dom hade bädda på diskbänken men de de ä ju nånting som inte ja / de kan ja ju inte / säga att de ä sant heller ^för de vet ja inte ^

I ((skratt)) han ramla inte ner i alla fall

4K41 nä vi hade väl nån sån där utdragssoffa där låg man väl flera stycken antar ja

Det fanns inget vatten inne i lägenheten, utan en pump på gården. 4K41 var 5 år när de flyttade till barnrikehuset. Det fanns många barnrikehus i Eskilstuna och de ansågs ha hög standard. De byggdes med två rum och kök. Det hus som E67 och 4K41 flyttade till byggdes 1935-36 och alla lägenheter hade två rum och kök. Där bodde åtta familjer med sammanlagt 60 barn.

Liksom sin syster berättade 4K41 om att mamman såg till att barnen var fint klädda. Bland annat vände hon på gamla kläder och sydde om till nya fina plagg.

2K43 var också född 1933. Här berättar hon om hur hon 1948, när hon hade börjat arbeta, blev skickad till EPA för att köpa nylonstrumpor till chefen:

2K43, inspelad 1996-08-29

2K43 där va Centralföreningens kontor när ja börja jobba nittonhundraförtyåtta / [jaha oj] tänk / ja där börja ja jobba då / å då då fanns de inte nylonstrumper de tycker ja ä så roligt de brukar ja berätta / då fanns de inte nylonstrumper / utan / dom hade ju börja på å kommi då / [ja] / å / men Epa / dom hade fick ju in nylonstrumper iblann / de va ju strumper strumpbyxer fanns ju inte då / [näaj] nä / utan / då va de ju strump- / du då fick ja ledit å gå å stå i kö på Epa å köpa nylonstrumper / [nähä] för chefen / mm [nähä] joo (((skratt))) å då fick man väl inte köpa så många så ja köpte väl så många ja fick då för att då va vi ju fler då / tjejer eller så där då så att ja vi va väl en sju / ja fem sex stycken i alla fall så / .mm / de ä de ä en sån där grej som ja kommer ihåg när ja stog där / då va de ju såna här / diskar också vet du de va ju i- inte självbetjäning då utan de va ju / expediter () ja /

I men va festlit köpte du strumpor åt alla då

- 2K43 ja då köpte ja då fick ja gå / då fick ja ledit
 för att ja skulle få gå å köpa strumper
 I men hu- hur visste du de va väl olika storlekar
 [ja ((skratt))] å fy så svårt
 2K43 ^de hade ja väl uppskrivet eller om de bara va
 en storlek ja vet inte ^ [å fy så svårt] å så va
 de ju söm på dom också vet du
 I ja de va sö- va dom dyra tror du
 2K43 de kommer ja inte däremot inte ihåg
 I men de va väl som man knäppte mä såna här [jaa]
 på [ja] höfthållare eller [jaa] /
 2K43 men du vet de va ju så / åh / å gud alltså /
 första nylonstrumperna ja / hade / de dom dom /
 fick vi tag i när ja konfirmeras de kommer ja
 ihåg [nähä]/ de va ju när gjorde ja de ja de va
 ju nära ja de va ju ungefär samt-
 I före de där ungefär [.ja mm] eller va de då
 2K43 ja de va de ju förstås / ja kanske åre före då
 I men före de då hade man såna här
 2K43 jaa hade man ju ja såna här andra /
 silkestrumper hette re ju [ja] du vet såna lite
 tjocka de finns ju dom tanter som har
 fortfarande / lite /

En av de yngsta paneltalarna inspelad en tredje gång

De två yngsta paneltalarna föddes 1950, samma år som jag. När jag spelade in E101 första gången 1996 hade han varit socialt mobil sedan 1967 och blivit bankdirektör. Jag spelade in honom en tredje gång 2018, det år då vi båda skulle fylla 68. Här berättar han om hur han 1971 gick in på en bank och frågade om det fanns något jobb:

E101 inspelad 2018-02

- E101 sen eh // när ja mucka från lumpen // tog tage
 hem från Linköping å / hade mucka / å / då hade
 ju farsan förstås vari på en också att nu / ser
 du till å skaffar dej ett jobb de första du gör
 / när du när du kommer hem nu de ä å gå till
 arbetsförmedlingen // eller nån annan / de
 första du gör / som / du måste ha ett jobb nu /
 de va inte så lätt mä jobb heller då
 I va de inte de
 E101 nej inte va ja kommer ihåg / inte så där / eh
 ja hade vari på CE Johansson då emellan å jobba
 där lite grann / mä efterkalkyler å va dä va /

- å de va inte så rolit // men sen eh / tänkte ja / ja klev av / på station / kom från Linköping å / de fanns som hette Göteborgs bank där nere mitt emot högskolan [jaha] på Drottninggatan där nere / å där är / nu är de nån res- nu har väl hotelle de å sen ä de nån godisbutik där
- I ja just de där [ja] de ä snett mitt emot där ja jobbar ju
- E101 å där hade Göteborgs bank ett kontor / [mm] å ja hade ju läst eh // jo sen hade ja ju läst också sen läste ja ju in gymnasiekompetens i dom viktigaste ämnena företagsekonomi å sånt
- I de va ju bra gjort
- E101 ja / å men ja koncentrera mej på vissa ämnena så ja hade ju gymnasiebetyg i / i dom här ämnena som behövdes så att säga / så ja tänkte ja går in ja gick ner för Drottninggatan // tänkte ja går in å frågar om de finns nå jobb här [mm] / på Göteborgs bank då [((skratt))] ((skratt)) å ja vet bankdirektörn / ja kom ju in där långhåri ((skratt)) å han sa / jaha ja no behöver vi folk allt han va ganska dominant å [ja] auktoritär å / va / högröstad å sen titta han på mej å så sa han / upp å ner så där / glasögona/ å du ska / du vill bli bankman sa han / ja ja hade tänkt de / åh fy fan bevara mej väl ((skratt))
- I sa han de
- E101 ja vi får se / ja ringer i mornn / får vi se hur de går / dan därpå då ringde han / när kan du börja [näå] / joo / å han väldit högröstad va / ja ja kan börja i mornn sa ja / ja håre får du väl ha kvar för de ligger ju i tiden / skrek h- han skrek alltså
- I ^sa han så^
- E101 håre kan du ha kvar men / men se till å sätt på dej nån tåt runt halsen / när du kommer för då skulle man ju ha kostym å sjlips å grejer / å sen dan därpå då hade ja börja där /
- I men va festlit
- E101 ja å de va de va ju inga inga större merkuri urval på den tiden
- I men du gick ju bara in där
- E101 ja gick in där å / å två dar tre dar efter hade ja va ja nere å hade börja jobba

- I han tyckte väl du va framåt ändå rå
 E101 ja ja vet inte dom behövde väl folk / [jaa men]
 / för dom va alltså dom expandera å dom va i
 ett skriande behov av folk å de va
 I han acceptera till å mä att du hade långt hår
 E101 ja ja de där ligger ju i tiden ja tänkte de /
 ja sa åt farsan kanske (ja skulle) gå å klippa
 mej då innan / ja de gör du som du vill sa han
 / ja tänkte ja chansar
 I men vicket år va de här tror du
 E101 eh nitton hundra / eh / sjutti ett
 I ja ja tänkte de / [ja] de ä klart du va ju /
 Beatles / började ju me långt hår då [ja] de va
 ju fint tyckte ja
 E101 jaa / å de va de dom hade ju börja redan innan
 I å när man tittar på korten av dom dom hade inte
 så långt hår [nää] från början
 E101 nä men de hade dom inte på den tiden [nä] va de
 ju revolutionerande
 I de va de ju verklän
 E101 jaa / så att / men eh / men sen nä håre de gör
 ingenting men se bara till att du ä någorlunda
 hyfsat klädd / å sen på den vägen blev de / de
 va förti år i bank

Positiva röster om staden Eskilstuna

Flera informanter uttrycker att de tycker om Eskilstuna och trivs i staden., och jag ger i det följande några exempel på det. Först talar 1M41, född 1923, bland annat om den breda, fina ån i Eskilstuna:

1M41, inspelad 1996 03 20

- 1M41 man byggde ju / rätt hemska / hus på sina /
ställen / [ja] Eskilstuna stad kanske kanske
mer i andra städer än i Eskilstuna
 I ja tycker du att eh / de ä ganska fint ändå i
 Eskilstuna stad
 1M41 ja ja tycker de / ja ja tycker faktist de
 I du tycker om stan
 1M41 ja / ja tycker om stan [((skratt))] / jo men /
 om du har ån vi vi har ju en [ja den ä fin]
stor öppen [mm] å / den ä ju bred å fin / eh /
 den ä ju // verklän / ja du tala om Västerås
 förut den ä ju / va heter den nu å- ä de
 [Svartån] Svartån ja den ä // den märker man

- inte mycke av [nä den ä bara l-] men men här
med med / fallen ifrån Tunafors å även om man
går ännu högre opp [mm] Snopptorp där uppe [mm]
å bort mot / Skjulsta å Vilsta
- I ja de ä jättefint
- 1M41 å sen går vägen ner här / Stadsparken ä ju en
väldit fin oas med de gröna på ena sidan å sen
/ den den rätt fina vattenspegeln där / å så
kommer du över mot Strömsholmen / som ja skulle
önska att man kunde göra nånting mera av / [ja]
att ha nånting på / nån verksamhet på på nåt
vis
- I för där är de ju inte mycke
- 1M41 för där är de väldit lite / människor men de de
ä en väldit fin plats / när ja va när ja va när
ja va barn så / fanns de ju en / servering där
/ [jaså] trä- träslott ^kan man nog kalla de
för^ [jaha] / eh som / mä servering men de de
revs sen
- I va va de / en restaurang
- 1M41 de va en restaurang / ja
- I va hette den / kommer du ihåg de
- 1M41 nja / Strömsholmen / hette den
- I ja Strömsholmen kanske den hette
- 1M41 den hette no Strömsholmens restaurang
- I du pratar så vackert om Eskilstuna så ja börjar
tycka att de ä riktigt
- 1M41 ((skratt)) att de ä fint här / ja många talar
ju lite negativt om Eskilstuna / men / eh /
tycker de ä fel / [mm] / att de ä en / den
ligger fint till här / den ligger vackert till
å sen / om man tänker på Mälaren / de ä ju
- I ja naturen finns ju inpå
- 1M41 naturen finns på / å Hjälmarenen å sen har du
[ja] / annan natur som också ä / historisk åck
vacker på sitt sätt
- I ja i Sörmland runt omkring ä ju fint också
- 1M41 de ä mycke fint

Slutligen återges ytterligare ett par positiva omdömen. E67 har presenterats tidigare i den här artikeln. E27 föddes 1919 och 2M41 1930. När jag spelade in E27 bodde hon högst upp, på sjätte våningen, i en lägenhet med bra utsikt över omgivningen.

E67

E67 ja tycker Eskilstuna ä bra // ja har aldri haft nå problem mä att eh / bo här eller / ens drömt om att / flytta nån annanstans / [nääj] // ja har trivas i alla fall hela tiden //

E27, inspelad 1996-01-29

E27 mycke grönt Konstmuseet rakt över ån å [jaa] / ja å // å nära läroverket ser ja / härifrån / ja

I fin utsikt

E27 ja de ä dä verklien

I men de ä ju också Fors kyrka

E27 ja de ä de den ä så vacker nu när den är upptänd så ja ser / Klosters kyrka också på kvällen när den ä upptänd / .ja [fantast-] den ä fin ja har verklien b- blivit belönad mä utsikt / .ja

I de ä väldigt rolit å komma upp här å se / tycker ja

E27 jaa / va som / va som va väldigt fint här i jul då när vi hade a- till advent å så ja tänker på / på läroverket / [jaa] att eh då har dom allra högst så har dom ju de ä ju som ett torn / [mm] högst upp

I de vet ja

E27 å där hade dom / satt / en adventsstake // å den lyste så fint där uppe högst upp / hela tiden

2M41, inspelad 1996-04-22

2M41 om man tar vara på tillfällena / [mm] å / har ögonen öppna så / ä dä en jäkla / fin stad

Några avslutande reflektioner

Efter mina inspelningar med Eskilstunabor 1996 fick jag en helt annan känsla för staden än jag tidigare hade. Jag är inte född i Eskilstuna utan kom hit 1978 för att arbeta på ett gymnasium. Eskilstunainformanterna bidrog både med sitt språk och sina livserfarenheter, och efter att ha intervjuat så många Eskilstunabor och tagit del av deras berättelser kändes Eskilstuna också som min hemstad.

När jag hade valt berättelser till den här artikeln visade det sig att de flesta utspelar sig under 1900-talets första hälft. Eskilstuna hade förändrat sig mycket från den tiden till 1996, då jag gjorde inspelningarna. Många

hade växt upp under fattiga och slitsamma förhållanden och hade varit med om stora förändringar.

Jag hoppas att jag också har lyckats förmedla hur givande det kan vara att samtala med äldre och lyssna på deras berättelser, eller i dag borde jag kanske inkludera mig själv och skriva *våra* i stället för *deras* berättelser.

Litteratur

- Bruner, Jerome (1987), "Life as narrative", *Social Research* 54: 11–32.
- Eriksson, Mats (1997), *Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 43.) Uppsala.
- Goffman, Erving, (1959), *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.
- Labov, William (1972a), *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, William (1972b), "The transformation of experience", i W. Labov, *Language in the Inner city*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, s. 354–396.
- Labov, William & Waletzky, Joshua (1967) "Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience", i June Helm (red.), *Essays on the Verbal and Visual Arts: Proceedings of the 1966 Annual Spring Meeting of the American Ethnological Society*. Seattle: University of Washington Press, s. 12–44. Omtryckt i Christina Bratt Paulston & G. Rickard Tucker (red.), 2003: *Sociolinguistics. The Essential Readings*. Malden, MA: Blackwell, s. 74–104.
- Linde, Charlotte (1993), *Life Stories. The Creation of Coherence*. New York: Oxford University Press.
- Nordberg, Bengt (1982), "Sociolinguistisk datainsamling", i M. Thelander (red.), *Talspråksforskning i Norden. Mål – material – metoder*. Lund: Studentlitteratur, s. 92–119.
- Norrby, Catrin (1998) *Vardagligt berättande. Form, funktion och förekomst*. (Nordistica Gothoburgensia 21.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Norrick, Neal R. (2000), *Conversational Narrative. Storytelling in Everyday Talk*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Polanyi, Livia (1989), *Telling the American Story. A Structural and Cultural Analysis of Conversational Storytelling*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Schegloff, Emanuel A. (1997), "'Narrative Analysis' Thirty Years Later", *The Journal of Narrative and Life History* 7:1–4: 97–106. Omtryckt i Christina Bratt Paulston & G. Richard Tucker (red.), 2003: *Sociolinguistics. The Essential Readings*. Malden, MA: Blackwell, s. 105–113.
- Schiffrin, Deborah (1996), "Narrative as self-portrait. Sociolinguistic constructions of identity", *Language in Society* 25, s. 167–203.

- Schilling-Estes, Natalie (2002), "Investigating stylistic variation", i J.K. Chambers, Peter Trudgill & N. Schilling-Estes (red.), *The Handbook of Language Variation and Change*. Malden/Oxford: Blackwell, s. 375–401.
- Schilling-Estes, Natalie (2008), "Stylistic variation and the sociolinguistic interview: A reconsideration", i R. Monroy & A. Sánchez (red.), *25 years of Applied Linguistics in Spain: Milestones and Challenges. Proceedings of the 25th AESLA Applied Linguistics Conference*. Murcia: Universidad de Murcia, Servicio de Publicaciones, s. 971–986.
- Sundgren, Eva (2002), *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 56.) Uppsala.
- Sundgren, Eva (2003), "Händelser i livet blir till berättelser. Hur samma händelser skildras med 30 års mellanrum", i Bengt Nordberg, Leelo Keevallik Eriksson, Kerstin Thelander, & Mats Thelander, *Grammatik och samtal. Studier till minne av Mats Eriksson*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 63.) Uppsala, s. 249–258.
- Sundgren, Eva (2012), "'dä blir minnen av allting' – Äldres samtalsstil med fokus på berättelser", i, Sture Packalén (red.), *Litteratur och språk*, Nr: 7 (2011). Akademin för utbildning, kultur och kommunikation, Mälardalens högskola, s. 127–141.
- Sundgren, Eva (red.) (2013), *Sociolingvistik*. 2 uppl. Stockholm: Liber.
- Wolfson, Nessa (1976), "Speech events and natural speech: some implications for sociolinguistic methodology", *Language in Society* 5, s. 189–209.
- Öberg, Peter (1997), *Livet som berättelse. Om biografi och åldrande*. (Comprehensive summaries of Uppsala dissertations from the Faculty of social sciences 62.)